

KANGASLAMMIN HISTORIAA – AIKAJANA

Wesikansa trakten

Lähde: Ikonen, Antti: Kangaslampi – Historiaa kivikaudelta 2000 –luvulle

ESIHISTORIALLINEN AIKA

- Kivikauden ihmisen oletetaan ilmaantuneen Keski-Savon maisemiin noin 6000 vuotta sitten.
- Jääkauden jälkeen näillä seuduilla oli suotuisa ilmasto 4200 - 2000 ea.
- Kampakeraaminen aika: Kangaslammin alueelta on tehty useita löydöksiä asbestikeramiikasta, joka on kampakeramiikkaa vanhempaa.
- Kivikauden pyyntikansa löysi alueen pohjoiset poukamat samoihin aikoihin kun Lähi-idässä oli jo opittu kirjoitusmerkit sekä pyörän käyttö ja Egyptissä pystytettiin pyramideja.
- Savossa kasvoivat pähkinäpensaat, tammet, saarnet ja lehmukset ja täällä vallitsi tuolloin keskieurooppalainen ilmasto.
- Kangaslammin alueella useita kivikautisia asumuksia.
- 800-luvun tienoilla pieniä asutuskeskuksia syntyy Keski- ja Itä-Suomen eteläisempiin kolkkiin.
- Seutu on pitäjien talonpoikien omistuksessa jolloin alueet ovat metsästys- ja kalastuskäytössä.
- 1110-luvun tienoilla Suur-Savon aluetta asuttavat karjalaiset.
- Alueella kierteli vielä kivikaudelta polveutuvaa väestöä, joita kutsuttiin lappalaisiksi → Vuonna 1323 Pähkinäsaaren rauhan aikoihin heitä asui kiinteästi Kangaslammin ja Varkauden alueilla.

RUOTSIN VALLAN AIKA

- 1400-luku: huuhtaus - kaskeamistekniikka uudistaa kaskiviljelyn muotoa ja taito leviää Savosta aina Ruotsiin asti.
- 1400-luku on levotonta aikaa tällä itäisellä rajaseudulla.
- 1470 Viipurin linnanpäällikkö Eerik Akselin poika Tott päättää rakennuttaa puolustuslinnakkeen Kyrönsalmen saarelle.
- 1475 rakennustyömaa joutuu useiden hyökkäysten kohteeksi venäläisten toimesta, jotka katsovat linnoituksen nousevan heidän puolelleen.
- 1483 päälinnan tornit ja kehämuurit valmistuvat.
- Vuosien 1500- 1560 välisenä aikana vapaan maan haltuunotto mahdollisti maankäyttöaikaa ja maan ostamista ja Kangaslamille nousee useita asutuksia; tällöin otetaan käyttöön maaomaisuusvero.
- 1500-luvulla talonpojat maksavat puolustuslinnakkeen ylläpitoa ja rakentamista ensin viljana sitten sovelletaan veroyksikkö, nahkavero skatt-skinn.
- Kruunun miehet keräävät talonpojilta viljaa, oravan- nahkoja, heinää, halkoja sekä rakennuskiviä.
- 1500-luku on Ruotsin vallan aikaa. Turku on ehdoton keskus, josta lähtee Hämeen härkätie ja Viipuriin tie etelärannikkoa myöten, jota myöhemmin kutsutaan kuninkaantieksi.

RUOTSIN VALLAN AIKA, 1500-LUKU

- 1523 Ruotsin kuninkaaksi nousee Kustaa Vaasa. Hän julistaa erämaat kuuluvan kuninkaalle - Jumalalle ja Ruotsin Kruunulle.
- 1534 Savonlinnan läänistä tulee Viipurinlinnan päälliköstä riippumaton itsenäinen linnalääni. Savoan muodostui viisi nimismies- ja hallintopitäjää. Kangaslampi kuului Rantasalmeen.
- 1540 edelleen levotonta, venäläiset polttavat taloja Kangaslammilla.
- 1560-luvun alussa oli Kangaslammilla n.30 taloa.
- 1570 alkaa Ruotsin ja Venäjän 25-vuotisen sodan-aika, jolloin levottomat ajat jatkuvat.
- Alueella kerrotaan tarinaa Venäläisten sotajoukkojen saaliista, joka uppoaa Tappuvirtaan heidän jouduttua Ruotsalaisten sotilaiden väijytyksiin – aarretta ei liene vielääkään löytynyt etsinnöistä huolimatta.
- 1570 verotietojen mukaan Kruunu kerää apuveroja Älvsborgin linnan lunastamiseksi Tanskalta; määrätään hopeavero.

RUOTSIN VALLAN AIKA, 1600-LUKU

- 1600-luku ja valtionhallinnossa siirrytään linnaläänienajasta lääninhallitus- ja maaherrojen aikaan sekä hallintopitäjästä kyläjakoon.
- 1600-luvulla talonpoikaistosta erottuu varakas ratsutilallisten ryhmä, jotka saivat verovapauden varustettuaan maaratsuväkeen miehen ja hevosen. Tilallinen saattoi ratsastaa itse tai palkata rengin, he osallistuivat Ruotsin suurvaltasotiin.
- 1600-luvulla alkaa laajamittainen teollinen toiminta ja globaalitalous. Eränkäynnin ja maanviljelyksen oheiselinkeinoksi kehittyy tervanpoltto ja tervakauppa. Tuona puulaivojen ja löytöretkien aikana tervan kysyntä oli huipussaan. Tervaa viedään 50 000- 70 000 tynnyriä vuodessa Suomen ollessa maailman johtava tervanviejä.

RUOTSIN VALLAN AIKA, 1600-LUKU

- 1600-lukuun ajoittuvat ilmastossa jälleen tapahtuvat muutokset.
- Kylmät kaudet tuovat mukanaan nälkä- ja katovuodet eivätkä laajalle levinneet kaskialueet eikä tervatalous tuo kasvavalle väestölle riittävää ravintoa.
- Kangaslammita lähdetään nälkää pakoon Pohjois-Karjalaan, Kainuuseen, Inkerinmaalle, Ruotsiin ja Norjaan.
- 1600-luvulla alettiin Ruotsin valtakunnan itäisiin kolkkiin rakentaa teitä.
- Ruotsia hallitsee kuningatar Kristiina. Hän jakoi läänityksiä 30 - vuotisessa sodassa ansioituneille upseereille Rauhamäestä, Harjurannalta ja Hevonlahdesta rälssitiloiksi.
- 1642 - 43 hopeaveroa kannetaan 40 talolta Kangaslammita.
- 1664 veroluetteloiden mukaan Harjurannalla asuu 13, Hevonlahdessa 7, Joutsenlahdessa 4, Palvalahdessa 6, Pisamaniemessä 6 ja Rauhamäessä 4 taloutta Kangaslammin alueella.
- 1686 kirkkolaissa kansalta alettiin vaatia lukutaitoa, joka oli ehtona ehtoolliselle tai vihille pääsyyn. Opetuksen muodot olivat rippikoulu, lukukinkerit ja kiertokoulu. Painopiste on kirkon opeissa.

RUOTSIN VALLAN AIKA, 1700-LUKU

- 1700-luku ja 200-vuotinen torpparilaitos. Torppari vuokrasi viljelyyn osan talollisen omistamasta maasta ja torpan viljelysmaiden käyttö maksettiin taksvärkillä eli omistajalle tehtiin päivätyö ja lisäksi torppari luovutti osan oman maansa tuotosta tilalliselle. Torpparilla oli myös velvollisuus hoitaa hollikyytejä ja teiden rakentaminen.
- 1721 Savon tervakaupan kulta aika hiipuu Isonvihan jälkimainingeissa. Terva jättää kuitenkin jälkensä paikkojen nimiin ja alueella tehdään useita tervahautalöydöksiä.

1800-LUKU

- Karjatalous ja maanviljely kehittyvät.
- Kangaslammin ainoa niin sanottu kartano on Sopalan tila, joka on talonpoikaistaustaisen suvun omistuksessa edelleen. Tilaa ovat hoitaneet edistyksellisesti koulutetut suvun jäsenet. Sopasten oppien mukaan maa- ja karjatalous kehittyivät alueella yleisesti. Heidän elämän mottonsa löytyy uunin kyljestä. Motossa kehoitetaan pysymään kiinni turpeessa. Aessori Sopanen oli vaikuttava henkilö myös alueen kunnalliselämässä.
- Vuonna 1853 vesikansan alueet anoivat oman kappeliseurakunnan perustamista. Anomus hylättiin.
- Vuonna 1858 annettiin keisarillinen julistus kansakoululaitoksen perusteista.
- 1864 peltoviljelyyn siirtyminen ja perunan saapuminen. Espanjalaisten aikoinaan Etelä-Amerikasta tuoma peruna saapui ensimmäiseksi Joutenlahden Sopalan kartanoon.

1800-LUKU

- 1868 alkoivat oman kirkon rakennustyöt.
- 1869 virallinen ilmoitus lehdessä: perustettakoon eri Rantasalmen kirkkoherrakunnan alle kuuluva kappeli nimeltä Kangaslampi.
- Samalla oman kunnallishallinnon järjestämisen oikeudet ja velvollisuudet astuivat voimaan. Itsenäisille seurakunnille tuli velvoite myös maallisen paikallishallinnon perustamisesta eli kunnallishallinto piti laittaa toimeen. 1870 alkaa pitäjän halki kulkevan tien rakennus joka vaati kuntalaisilta valtavat voimainponnistukset.
- 1871 maaherran päätöksellä annetaan lupa oman kunnan perustamiseen ja omaan kunnallishallintoon.
- 1871 Kangaslammilla jouluaattona pidetty kuntakokous, jonka ainoana asiana oli päättää mitä tehtäisiin jouluaamunmessusta jääneille kynttilänpätkille.

1800-LUKU

- 1871 oman koulun perustamishankkeet keskusteluissa, talonpojat halusivat opinahjon lapsilleen mutta mm. kustannukset pelottivat kunnan päättäjiä – Hufvudstadsbladet kirjoitti edistyksellisestä Kangaslammista, jossa kuntakokous kumosi kouluhankkeen viiden äänen voimin.
- 1872 rantasalmelaiset saivat oman kansakoulun ja se innoitti myös kangaslampilaisia.
- 1874 Mikkelin läänin kunnille jakamista viinanpolttorahoista sai Kangaslampikin osansa 116 mk ja 32 p. Kyseinen raha päätettiin käyttää kouluhankkeeseen.
- 1887 kuntakokouksessa aletaan puuhata omaa kestikievaritaloa ja se perustetaan Lumpeelan taloon, jossa matkalaiset voivat yöpyä. Kestikievarit hoitivat postin kuljetuksen.
- 1879 Kangaslammien uusi kirkko otettiin vihdoinkin käyttöön.
- 1883 tammikuussa alkoi kansakoulu pappilan kunnan tuvassa, kesäkuussa päätettiin maksaa kansakoulun perustamiskassasta 30 mk. Opettajan viran hakuun ja koulutarvikkeille varattiin 6mk 15p.
- Ensimmäinen varsinainen kouluvuosi alkoi 17.9.1883. Syyslukukauden alussa oppilaita oli 25, luokat oli jaettu A- ja B-osastoihin, lapset olivat 10 – 16 vuoden välillä ja koulua pidettiin 3h aamulla, sitten oli 3h tauko ja iltapäivällä jatkettiin koulua vielä 2h.
- Ensimmäinen tunti oli sisälukua ja aiheena Oulujoki, toinen tunti uskontoa ja aiheena luominen, kolmas oli laskentaa, jolloin opeteltiin perusluvut 1, 2, 3 ja 4 ja sitten iltapäivällä sisälukua sekä päätteeksi voimistelua, jossa harjoiteltiin asentoa.

1800-LUKU

- 1884 Kaukas metsäyhtiö omistaa metsää ja esim. Kangaspelto – nimisen tilan Hevonlahdessa.
- Yhtiön metsänvartija saa rakentaa Kaukaan maalle savupirtin torpakseen. Torpparin kontrahtiin kuului päivätyöt sekä metsänvartiointi.
- 1885 pienille lapsille järjestettiin omaa koulua syyskuussa kolmen viikon ajan, siellä opeteltiin lukemista, puheharjoituksia, uskontoa sekä päässälaskua. Koulupäivän pituus oli neljä tuntia.
- 1887 kuntakokouksessa esillä yhdistetyn koulutalon ja pitäjäntuvan piirustukset. Rakennus päätetään rakentaa kylän keskusta.
- 1888 Sawo –lehdessä oli kirjoitus, jossa ihmetellään miten onkaan tultu toimeen ennen ilman perunaa. Sopalan tilalla ennätysellinen perunasato.

1800-LUKU

- 1888 koulurakennus valmistuu nykyiselle paikalleen.
- 1888 pienten koulu alkoi uusissa koulutiloissa ja ensimmäisenä opettajana toimi Nehemias Rantanen. Kirjasto aloittaa toimintana samoissa tiloissa.
- 1895 Harjurannan Mankilansaaresta ponnistaa maailman tietoisuuteen pienviljelijä perheen nuorin Veikko-poika, ensin kiertokouluun ja sitten Harjurannan kouluun ja Savonlinnaan lyseoon, jossa hän pääsi ylioppilaaksi. Sitten Helsinkiin yliopistoon ja monen vaiheen kautta opiskellen mm. Albert Einsteinin johdolla tohtoriksi väitellen ja tutkimustyötä tehden Heiskanen päätyi kansainväliseksi huipputiedemieheksi Yhdysvaltoihin. Hänen aloittamansa työn ansiosta on saatu määritellyksi maapallon gravimetrinen kartta ja todellinen muoto eli geoidipinta. Professori Heiskasen laajaa fysikaalisen geodesian ohjelmaa hyödynnettiin mm. USA:n avaruusohjelmissa.

1900-LUKU

- 1905 Kangaslammin maamiesseura palkkasi ensimmäisen pitäjän karjakon ja myös karjantarkkailuyhdistyksiä perustettiin. Meijeritoimintaa uudistettiin. Esim Viljolahden emännät myivät voita Pietariin ja Helsinkiin asti.
- Uusia kouluja nousee eripuolelle kylää:
 - 1900 Palvalahteen (Viljolahti)
 - 1901 Harjurantaan
 - 1927 Hevonlahteen
 - 1935 Rauhamäkeen
 - 1935 Kurenlahteen
 - 1948 Asemalle
 - 1949 Erolansaareen
 - 1950 Joutsenniemeen
 - 1954 Kilpimäkeen
- 1958 Kangaslammin kouluissa 616 oppilasta ja 23 opettajaa.
- 1965 kouluja on 6 ja esim, kirkonkylän koulussa on 104 oppilasta ja 4 opettajaa.

1900-LUKU

- 1910 liikenne vilkastuu ja ensimmäiset polkupyörät ilmestyvät kylänraitille, silloin nähtiin myös ensimmäinen auto.
- 1910 Kangaslammille poikkeaa joitain hörylaivoja reiteiltään. Kangaslampia ympäröiviä vesireittejä pitkin on liikennöity aiemminkin. Rahtiliikenne on vilkasta, kun paikallisia tuotteita viedään myyntiin.
- 1913 laivanvarustaja Luostarinen rakennuttaa tervahöyrylaivoja Hevonlahden telakallaan. Laivareitteinä Viipuri – Pietari – Helsinki.
- 1920 ensimmäinen Kangaslampilaisen omistama auto saapuu ja posti siirtyy kumipyörille.
- 1927 neiti Lyyli Lumme Rauhamäestä saa ammattiajoluvan.
- 1930-luvulla rautatie rakentuu vaiheittain.
- 1932 varsinainen linja-autoliikenne alkaa Kangaslammille.
- 1940-luku ja siitä eteenpäin alkaa vilkas nuorisoseura sekä harrastus- ja urheilutoiminta.

1900-LUKU

- 1920 levottomat ajat ja kansalaissodan jälkivaiheet. Arkkitehti Oiva Kallio piirtää kunnan ja suojeluskunnan yhteiseen käyttöön tulevan manttaalisäätien talon.
- "Manttu" oli sodan aikana puolustusvoimien käytössä ja lotat huolehtivat ilmavalvonnasta tornista käsin. Myöhemmin rakennus oli suojeluskuntalaisten ja lottien käytössä, se toimi kunnalliskokousten pitopaikkana ja oli kuntalaisille avoin kulttuurielämän keskus. Sinne siirrettiin kirjasto. Vuokralaisena toimi valtio ja siellä istuttiin käräjät ja tuomari ja notaari asuivat rakennuksessa. Siellä oli myös posti, postinkantajan asunto ja poliisin putka.
- 1944 Manttu siirtyy lahjoituksena manttaalikunnan omistukseen.
- 1945 siirtoväen asuttaminen ei sujunut alkuun kitkatta kunnan oman maantarpeen ollessa suuri, Karjalaisia evakkoja sijoittuu lopulta Kangaslammille 1950 loppuun mennessä noin 400 henkilöä, pakon saneleman elämänmuutoksen myötä Kangaslampilaiset hyötyivät asukasluvun lisääntymisestä ja uuden kulttuurin kohtaamisesta joka on jättänyt jälkensä paikkakunnan tapoihin ja perinteisiin.

1900-LUKU

- 1972 Kangaslammin vanha puukirkko palaa.
- 1972 koulu ja kotiseutu museo avataan entiseen kaupparakennukseen joka on toiminut myös kunnantoimistona.
- 1973 Kaj Michaelin suunnittelema uusi kirkko vihitään käyttöön, taiteilija Eeva Rynänen veisti alttariveistoksen Elämänpuut, alttaritekstiilit ovat taiteilija Leena Mäki - Patolan käsialaa.
- 1992 Kangaslammilla tehtiin muinaisjäännös inventointi ja sen suorittivat Teija Nurminen sekä kaksi yhdysvaltalaista Eathwateh –järjestön tutkijaa. Alueelta löytyi useita aiemmin luetteloimattomia kivikautisia asumuksia. Mm kirkonkylän koulun alueelta löytyi asbestikeramikkaa ; kirkonkylän alueella ilmeisesti sijainnut laaja kivikautinen asuinpaikka.

2000-LUKU

- 2005 Kangaslampi liitetään Varkauden kaupunkiin. Muuttotappiosta kärsivän kaupunginosan asukasluku kolminkertaistuu kesäasukkaiden saapuessa paikkakunnalle.
- 2008 Varkauden kaupungin toimesta pienten koulun pilottihanke käynnistettiin Kangaslammin koulussa. Pienten koulun alkaessa lapsia oli 30 ja opettajia kaksi. Lasten iät välillä 5 – 8 v.
- 2009 kirjasto palaa juurilleen; kirjasto ja yhteispalvelupiste muuttavat takaisin koulun yhteyteen.